

आश्विने पुरस्तात् सज्जन् वनम् यथानुक्रममुदैवतं
 ११ । १२ द्विषामद्विषां वा नद्यादिभिरव्यवधाने सुत्या-
 वन्निपाते सज्जन्वोदोषः । १३ तथा दोषसम्भावनायाम्
 आ सवनदेवतावाहनात् सज्जन्वोदोषः कर्मा कार्यम् ।
 १४ सज्जन्वे दोषे सति सज्जन्वोदोषे यजन् यजिन् कृत्ते निवि-
 शीवते तस्य कृत्तस्य पुरस्तादिदं कृत्तं शंसेत् । १५ निष्को-
 वस्ये योजात इवेति कृत्तयजनम् । १६ वैश्वदेवयजन् वैश्व-
 देवकृत्तस्य पुरस्तात् शंसनम् । १७ एतेषु आगन्तुषु
 निविदादध्यात् यस्य पुरस्तात् यस्यानि कृत्तानि विहि-
 तानि तान्युच्चारयेत् । १८ निविदः स्थानं यद्यतिहरेत्
 तदा यजिन् कृत्ते निविदतिपक्षा तत्पूर्वापरभूतं
 समाज्य आगन्तुकात् दैवतात् पुरस्तात् “मा प्रगामेति” सूक्तम-
 वशिष्यत यस्याज्यसिद्धागन्तुके तदैवतानां निविदं
 दध्यात् । ईश० ईक० । १ सवनार्यस्य सोमस्य सवने
 समाप्ते अतिरेके सोमातिरेकसंज्ञा । स च स्तुतयस्त्रो-
 पजननो भवति तत्र हन्द्गैः क्षोतव्यं, बहुचैः यस्याज्यम् ।
 २ तत्र प्रातःसवने क्षोत्रियातुरुपयाज्याकथनम् । ३ गाय-
 त्र्या वैष्णव्या यजनं वेति विकल्पः । ४ गायगादि-
 सते इन्द्रावैष्णव्या यजनम् । ५ “ऐन्द्रावैष्णवो” च सं वां
 कर्मणेत्यादि” लिट्पुण्ड्रश्चात्र यजने ध्यात्वा । ई
 माध्यन्दिनमपने क्षोत्रियातुरुपयोः याज्यायाश्च उक्तिः ।
 ७ ततोवसवने यद्यग्निहोमे सोमातिरेकः तदा उक्त्यं
 कुर्वात् । यद्युक्त्ये सोमातिरेकस्तदा षोडशिनं कुर्वात्
 यदि षोडशिनं तथा स्यात् तदाऽतिरात्रं कुर्वात्
 इत्युक्तिः । ८ आतिरात्राच्चेत् सोमातिरेकस्तदा प्रतप्ते इत्यादि
 क्षोत्रियातुरुपौ ज्ञात्वा माध्यन्दिनसवनवत् शेषकरणम् ।
 ९ माध्यन्दिनयवाज्याकथनम् ईश० ७क० । १ क्रीते
 सोमे नष्टे दग्धे वा प्रायश्चित्तविधिः । २ सदोऽपिधा-
 नानि हविर्धानानि अमन्त्रं कुर्वेति पूर्वपक्षः । ३ सज्ज-
 न्तकं वा तदाचरणमिति सिद्धान्तः । ४ सोमेन यागविद्विरि-
 त्यतोऽन्यसोमविधानेन सोमाभिषवः । ५ सोमान्तराज्यमे
 पूतिका फाल्गुनानि वा संज्ञान्त्रभिषुषुः । (पूतिका सोम-
 सदृशी ज्ञातारूपा फाल्गुनानि च साम्भरूपा सोमभिषेदः
 अभिषुक्तोपदेशेन सारूपतोऽज्ञेयाः) । ई फाल्गुनाज्यमे
 दूर्वादिंसृष्टपूतिकाभिषेदम् । ६ दोषास्तत्तासु क्रीतसोम-
 नाथे आ सोमनाथात् दोषाकाशवर्धनम् उपयत्तु जातासु
 सोमनाथे उपयत्तुकाशवर्धनम् । तत्र सज्जन् प्रधानका-
 लाहरोधेन काशवर्धनम् । काशवर्धनेऽपि सोमनाथे

प्रतिनिधिना प्रधानकाशमध्ये यागसमापनम्
 इत्येकः पक्षः । भूः स्नाहेति प्रायश्चित्तं कालारब्धं
 प्रयोगं विद्वज्ज्य सोमं सम्पाद्य पुनर्यागकरणमिति सिद्धान्तः
 पक्षः । ८ सुत्यासु नष्टे सोमे तदसाधे प्रति-
 निधिप्रयोगकरणमेव न तत्ताहर्हृदिः प्रयोगत्वागोवेति
 सिद्धान्तः । प्रातःसवने सोमे नष्टे प्रतिनिधिद्रव्यम-
 भिषुष्य तद्वसेन प्रतिदुहोमिष्यन्तम् (सद्योदुग्धं पयः
 प्रतिधुक्) । १० माध्यन्दिने तत्र पक्षपयोमिष्यन्तम् ।
 ११ ततोवसवने पूर्ववत् दधिमिष्यन्तम् । १२ फाल्गुना-
 नां प्रतिनिधित्वेन यज्ञे आयन्तीयं साम अज्ज्ञ-
 साम भवति वारवन्तीयञ्च यज्ञायज्ञीयस्थाने ।
 १३ अज्ज्ञसाम तु तत्रविषये आयन्तीयं साम यज्ञायज्ञीयं तु
 यथोक्तमेवेति एकमतम् । १४ प्रतिनिधिना उद्वसानी-
 यान् यज्ञं समाज्य तज्जाहोरादुद्वसाय सोमं सम्पाद्य
 पुनर्यागः कार्यः । १५ पुनः प्रयोगे पुनर्देहिष्या । १६ यद्यु-
 मात्तेऽपि प्रतिनिधौ यागात् प्राक् सोमसाधनः तदा-
 प्रतिनिधिद्रव्यत्वागेन यथोक्तमेव सोमेन यजनम् प्रतिनि-
 धिमित्तानि सोमश्रपणादीनि न भवन्ति । यदा पुनर-
 ऋग्वेदे सुत्यासम्भवात् प्रतिनिधिनैवेकमङ्गः क्रियते
 तदा सज्जप्रयोगं सगाय्य उद्वसाय तदेवाहः पुनः
 प्रयुञ्जीरन् तथा च आरब्धं फलसाधनं यज्ञं प्रयुज्य-
 समाप्तेतत् कर्त्तव्यं नायान्तरमेकस्याङ्गः प्रयोगः एका-
 हेतुः प्रतिनिधावुपात्ते प्रतिनिधिनैवेदा पुनर्यागः । १६ ईश०
 ईश० ८क० । १ दीक्षितानां मध्ये कस्यचित् व्याध्या-
 द्युपतामे प्रायश्चित्तविधानम् । २ जीवानामस्थता इत्यादि
 मन्त्रचतुष्टयेन या ओषधीरिति कृत्तेन च षोडशिनं
 क्षपयित्वातुसार्जने कार्यम् एतत्सर्वं ब्रह्मणा कार्यम् ।
 ३ अतुसार्जने मन्त्रभेदाः । ४ एतत्तुपतप्रस्य कर्मणि कृते
 सर्वेषां यथास्थानं गतिः । ५ तत्किञ्चिन्मिच्छे त्वातार-
 मिन्द्रमित्याद्या ऋक् तार्क्ष्यं कार्यं स्याद्या भवति । ६ तस्मिन्
 वैश्वदेवकृत्तादिजपः कार्यान्तरञ्च । ७ रोगनिवृत्तौ यथो-
 पदिष्टतया प्रकृत्यैव सर्वं कार्यम् । ७ ईश० ६क० । ८
 १ कृते तस्मिन् अतीर्थेन निर्गम्य अथभूतार्थं सङ्कल्पिते
 देवे कृतस्य प्रेतावहारादिकरणम् । २ कृतस्य कथञ्चन-
 सोमनश्चापनम् । ३ यथीरेषातुलेपनम् । ४ नक्षत्रत-
 मावापरिधापनम् । ५ प्रेतस्य देहस्थान्नाशि निःपुरीमाशि
 ज्ञात्वा पृथदाज्येन पूरयित्वा पुनर्देहे वन्नीयानी
 त्येकमतम् । ई कृतस्य याससा नेष्टप्रकारः । ७ तस्यैव